

Aftenposten

Tirsdag 30. juni 1998

DÅRLIG UTSIKT: Beboerne i Vorkuta kan ikke akkurat skryte av utsikten, og fremtidsutsiktene for byen er også dystre.

FOTO: HALVOR TJØNN

Stalins GULag-by knuses av Boris Jeltsins reformer

Hat og forbitrelse, men også stille resignasjon og passivitet. Dette er stemningen som preger Vorkuta, polarbyen som har fått hele den økonomiske krisen i Russland inn over seg.

Aftenpostens korrespondent
HALVOR TJØNN

Vorkuta

Kilometer etter kilometer kjører man gjennom ruiner i Vorkutas utkant. I tiden omkring den annen verdenskrig bygde GULag-fanger sammen med frivillige sovjetborgere opp et industrielt kraftsentrum her. Nå er den økonomiske krisen i Russland i ferd med å føre byen mot undergangen.

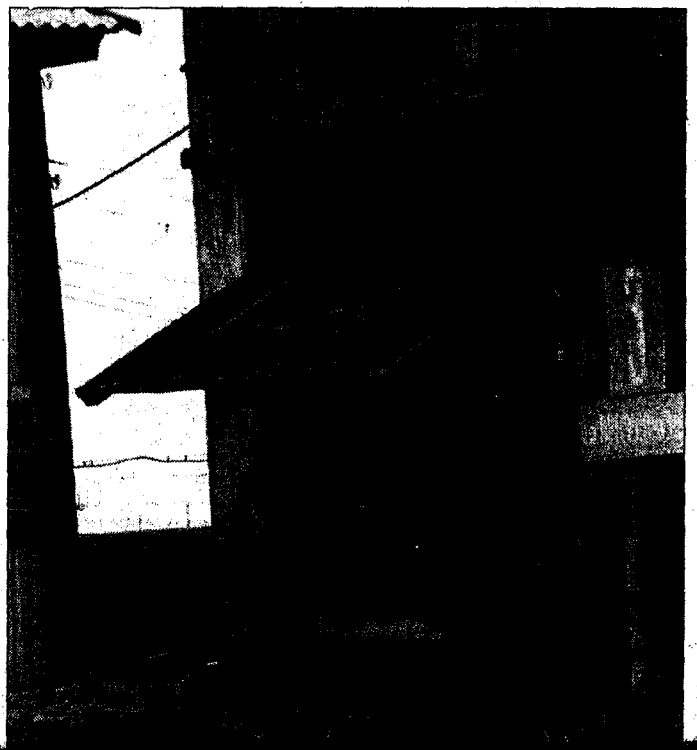
For et par uker siden dukket representanter for Vorkutas gruvearbeidere opp foran regjeringsbygningen, det hvite hus, i Moskva. I forbitrede ordelag

lerede har brutt sammen, har fått tydelige sprekker i fasadene. Mange steder står husene på skjeve, selv murbygninger på flere tusen kvadratmeter er forlatt etter at sammenbruddet har gjort dem ubeboelige.

På overflaten kan det se ut som om den tredje verdenskrig allerede har fart over Vorkuta. Den byen som ble bygget på knoklene av hundretusenvise av GULag-fanger i Stalin-tiden og som blomstret en kort stund i Khrustsjov- og Brezjnev-tiden, holder på å gå under i Jeltsin-epoken.

Har mistet troen

- Får vi ikke hjelp, er det fare for at Vorkuta dør helt ut, sier formannen for gruvearbeiderforeningen i Vorkuta, Jurij Vlsjnevskij. - Folket har ganske enkelt mistet troen på det regimet som i dag styrer Russland. Et diktatur av Pinochet-typen er det eneste som menneskene her tror kan redde byen. Vi er klare til å stemme på Aleksandr Lebed eller på hvem som helst som kan gjeninnføre orden i

fortalte de den russiske hovedstaden at de ikke hadde blitt tildelt der helt til deres krav blir imøtekommet. For det første må Boris Jeltsin gå av, for det andre må den russiske stat overta ansvaret for Russlands gruveindustri.

Intet vil gro

Når man kommer til Vorkuta, forstår man hvorfor bitterheten er så sterk. Ikke siden september-oktober i fjor har gruvearbeiderne fått utbetalt regulære lønninger. Fra tid til annen får de tildelt deler av lønningene, eller de får ganske enkelt matlapper som de kan bruke til å handle brød og poteter for i gruveselskapets egne butikker. I Vorkuta hersker det nød.

I andre kriserammede deler av Russland klarer folk seg vanligvis gjennom hverdagen ved hjelp av iherdig arbeid på jordlappen rundt datsjaen. Men i Vorkuta vokser ingenting. Utenfor byen strekker tundraen seg mil etter mil. 25 mil nord for byen, begynner det iskalde Karahavet. Rett mot øst ligger den nordligste delen av Uralfjellene. Her er ingen golfstrøm som gjør klimaet mildt. Så sent som den 22. juni i år la snøen seg i Vorkutas gater.

Så snart man beveger seg fra flyplassen og inn mot byen, ser man spor av katastrofen som er i ferd med utfolde seg. På grunn av telen faller husene i polarområdene fort sammen dersom de ikke vedlikeholdes. De siste syv-åtte årene har det i Vorkuta nesten ikke vært penger til vedlikehold av noe som helst. Store deler av bygningene i byens omland er derfor i ferd med å rase sammen. De som ikke al-

landet, sier han.

Utenfor byen er folk flest enige med fagforeningsformann Visnevskij. Riktignok er det vanskelig å kommunisere med mange av dem man treffer. Ikke få av de menn som vandrer rundt i Vorkutas gater er beruset, enten det er på dagtid eller på kveldstid. Alkoholforbruket er enormt. En person som ikke vil ha sitt navn på trykk, sier at problemet er blitt så alvorlig at selv de bedrifter som går sånn noenlunde har vanskeligheter fordi deler av arbeidsstokken er fulle til enhver tid.

- Hva i alle dager skal vi ta oss til bortsett fra å drikke? sier en av dem vi tilfeldig treffer på gaten. - Vi har ikke penger til å brødfø våre familier. De fleste av oss har barn. Vi vet at når vi kommer hjem, stirrer barna på oss i taushet. Vi har ingenting å gi dem. Mennene her foretrekker heller å sitte og drikke for seg selv ute i byen enn å være hjemme hos sine familier, sier vår kilde.

Slavearbeide

Det var i 1931 sovjetiske geologer åpnet de store kulleiene ved Vorkuta-elven, omkring 100 kilometer nord for polarsirkelen. Sammen med geologene dukket det opp et stort antall offiserer og soldater fra Stalins hemmelige politi, NKVD. Fra de sørlige deler av landet sendte NKVD i annen halvdel av 30-tallet en stri strøm med såkalte folkefiender opp hit.

Fangene ble sendt med jernbane eller elvebåter det første stykket, men måtte gå de siste hundre kilometerne til Vorkuta. De som overlevde transporten, gravde seg ned i tundraen og

SLAGMARK: Store deler av Vorkuta er så forfallent at det ser ut som om krigen har herjet i polarbyen.

FOTO: HALVOR TJØNN

bygde seg sine egne jordhytter. Mesteparten av tiden GULag-fangene var våkne tilbragte de nede i kullgruvene. I kolonner ble fangene ført frem og tilbake til gruvegangene. Maten besto bare av tynn grøt og suppe. Tapene var enorme.

200 000 graver

Ett av vitnesbyrdene om den grusomme fortiden er de endeløse kirkegårdene like utenfor Vorkuta. Langs veiene ute på tundraen ligger gravplassene, flere steder strekker de seg så langt øyet kan se. Bare sjelden står det navn på gravene.

Hver fange hadde en eller to bokstaver i det kyrilliske alfabet sammen med tre siffer malt i gult foran og bak på fangedrakten. Dette tallet ble også skåret inn på en treplate der de ble gravlagt. Stalins politi kjente ingen navn, bare tall. Fortsatt den dag i dag finner man utallige av disse små treplatene med bokstaver og tall ute på gravplassene. Vorkutas iskalde klima har sørget for at platene er blitt bevart, selv mange tiår etter at den siste politiske fange fant sin død her.

- Vi regner med at 200 000 po-

litiske fanger ligger gravlagt rundt byen. I dag bor det noe slikt som 175 000 mennesker i Vorkuta. Byen av døde GULag-fanger er med andre ord litt større enn dagens by av levende mennesker, sier Vorkutas byarkitekt, Vitalij Trosjin. Ved siden av å lede arbeidet i Memorial, en forening som tar vare på minnene etter GULag-tiden, er Trosjin til daglig sysselsatt med å planlegge Vorkutas videre fremtid.

- Det er ingen tvil om at Vorkuta er i ferd med å kveles, slår han fast. - Slik utviklingen i dag er i Russland, er det ikke grunnlag for en by av denne størrelsen i dette området. Pensjonistene og barna burde forlengst vært sendt ut, og Vorkuta burde vært basert på det samme system som Barentsburg, nemlig at gruvearbeiderne arbeider her i to-tre år og deretter reiser bort. Da ville arbeiderne ha bevart sin helse, og vi ville kanskje hatt mulighet til å opprettholde levelige kår for dem som ble tilbake, sier han.

- For å fortelle deg hvor ille situasjonen er, kan jeg avsløre følgende: Heller ikke jeg, Vorkutas sjefarkitekt, får utbetalt lønn, legger Vitalij Trosjin til.

Russisk finanskriser truer rubelen

Russland kan bli tvunget til å skrive ned rubelen hvis ikke skatteinngangen øker kraftig.

Moskva

Skatteinngangen må øke med minst en tredjedel de nærmeste månedene. Hvis ikke må rubelen skrives ned. Det fremholdt finansminister Mikhail Zadorov da han i går oppfordret de folkevalgte til å godkjenne den økonomiske krisepakken, som nå legges frem i håp om å styrke statsfinansene.

President Boris Jeltsin vil

ikke være med på at landet er inne i noen finanskriser, men han oppfordret nasjonalforsamlingen til å godkjenne kriseprogrammet straks.

- Vi er ikke inne i noen finanskriser, og derfor velger jeg å omtale regjeringens opplegg som et stabiliseringsprogram, sa Jeltsin til nyhetsbyrået Interfax. Regjeringen sliter med kronisk mangel på kontanter, og aksjemarkedene har fortsatt problemer. Den liberale Zadorov er ikke i tvil om at situasjonen er kritisk, men heller ikke han ønsker noen krisesimulering.

Statsdumaen skal drøfte regjeringens krisepakke i mor-

gen. Jeltsin venter ikke alvorlige problemer med å få vedtatt krisepanen. Hvis den kommunistdominerte nasjonalforsamlingen ikke viser samarbeidsvilje, har Jeltsin indirekte truet med å oppløse Statsdumaen å skrive ut nyvalg.

Kreditter

Mens regjeringen planlegger sine krisetiltak, arbeider Anatolij Tsjubais ufortrødent videre med å sikre landet kreditter fra vestlige land og internasjonale låneinstitusjoner. Han har ansvaret for all kontakt med internasjonale långivere, og håper at forhandlingene om

et større lån fra Det internasjonale pengesfond (IMF) skal være i boks innen en måned. - Vi forhandler med IMF, Verdensbanken og andre om rask økonomisk bistand. Men samtidig har vi programmene som går på omstrukturering av økonomien og budsjettoppleggene, understreker Tsjubais overfor nyhetsbyrået Reuters. Den tidligere finansguruen i Jeltsin-administrasjonen fremholdt for sin del at nedskriving av rubelen ikke vil løse noen av de akutte problemene. Tsjubais er fast overbevist om at bare omfattende strukturreformer kan løse Russlands økonomiske problemer. NTB-AFP-REUTERS

11.11.11